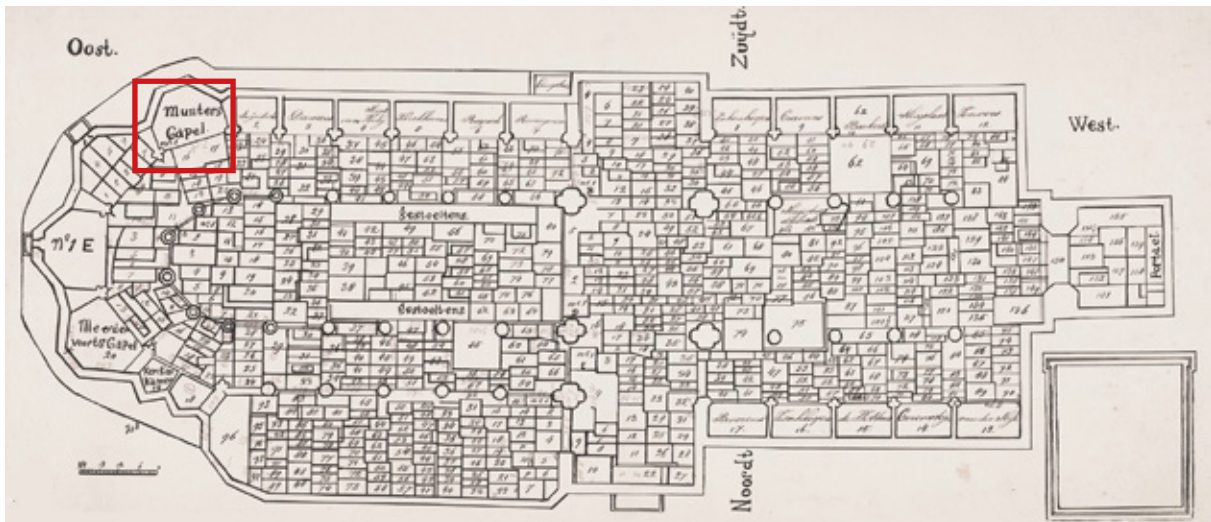

GROTE OF ONZE-LIEVE-VROUWEKERK DORDRECHT DE SINT-ELIGIUS- OF MUNTERSKAPEL EN SAMUEL VAN HOOGSTRATEN.

Herman A. van Duinen - 2024

De Munt van Holland in Dordrecht

De Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk van Dordrecht heeft 21 kapellen waarvan de Munterskapel nauw betrokken is bij de Munt van Holland en de schilder Samuel van Hoogstraten.

Al in de elfde eeuw lieten de graven van Holland illegaal munten slaan met hun beeltenis. Het recht om munten te slaan was echter een koninklijk recht. Het recht om zilvergeld te mogen munten werd door keizer Frederik I geschonken aan graaf Floris III (1157-1190) en blijkt uit het bestaan van een zilveren muntje met de beeldenaar en naam van Floris III met op de keerzijde een kruis met het omschrift HOLLANT. Het is niet duidelijk wanneer de *Munt van Holland* in de vroege middeleeuwen in bedrijf werd gesteld en evenmin of dat in Dordrecht plaatsvond. Doordat de macht van de vorsten afnam, werd de positie van bisschoppen, graven en hertogen in toenemende mate sterker.

Na het overlijden van graaf Dirk VII in 1203 nam zijn broer als graaf Willem I (1203-1222) het bestuur over. Vanaf dat moment liet deze *Hollandse penningen* munten. De productie vond plaats in Dordrecht. Ook stichtte hij een altaar voor de munters in de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk.

Het omschrift op de munten van de graven Floris III (1157-1190), Dirk VII (1190-1203) en Willem I vermeldt het woord *Hollant*. Sommige munten van Floris IV (1256-1296) kregen de aanduiding *MONETA DORD'CI* (munt van Dordrecht). Die laatste vermelding vormt het onomstotelijke bewijs dat de *Munt van Holland* toen in Dordrecht was gevestigd; de voor de hand liggende plaats was de gevangendoor. Het torengebouw in het westen van de stad bij de Grote Kerk was namelijk grafelijk eigendom en als gevangenis goed beveiligd. Het is mogelijk dat na de overdracht van de Gevangendoor aan de stad in 1290 het munten daar voortging of werd verplaatst naar het grafelijke onderkomen in de stad, het zogenaamde *Graven huse*.

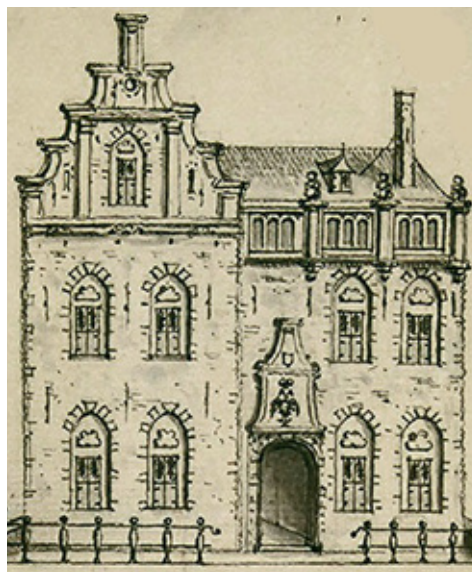
Vanaf 1293 vertonen Dordtse munten veelal een roosje als muntteken. Het gestileerde roosje (*links*) zou het (kwaliteits)kenmerk worden van de Dordtse Munt.

Omstreeks 1376 kreeg de Munt van Holland in Dordrecht een permanente locatie. Volgens een aantekening werden in dat jaar voor het nieuwe muntgebouw enkele huizen

gekocht aan de Voorstraat (de landzijde):

By ordonnantie van Hertogh Aelbrecht is hy beveelende, dat men coopen, en daer nae maecken soude tot Dordrecht seeckere huysen aen de landsyde aldaer: alwaer men den Muntslagh oeffenen soude.

Tussen 1554 en 1558 vond een grootscheepse verbouwing plaats van de Munt, *hermaakt, door Keyzer Karel*, zoals Matthys Balen schreef in zijn *Beschryvinge der stad Dordrecht* (1677).

Sint Lodewijk óf Sint-Eligius?

Naast het in 1376 gebouwde en in 1554-1558 verbouwde onderkomen van de Munt van Holland aan de Voorstraat bevindt zich in de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk een kapel die toebehoorde aan de munters.

In zijn 'De Groote Kerk te Dordrecht (1927)' spreekt J.L. van Dalen over de 'St. Lodewijks- of Munterskapel': *'Zij of het altaar werd gesticht in 1207 door graaf Willem I van Holland en was volgens den giftbrief bestemd, om er dagelijks missen te lezen voor de rust der ziel van graaf Dirk VII'.*

De in het Latijn geschreven giftbrief, op perkament geschreven en *door ouderdom en verwatering zeer bedorven en op veele plaatsen niet leesbaar*, werd in de zeventiende eeuw toch vertaald door mr. Cornelis van Someren (1650-1707). Volgens Van Dalen moeten wij tevreden zijn met *van Somerens vertaling*, hoewel die *enige feilen* zal bevatten.

Inderdaad bevat de brief uit 1207 van graaf Willem I een onjuistheid. Zo schreef hij *'dat wy in onser kerke te Dordrecht in lavenisse onser lieven Broeders ziele, die God genadig zy, hebben gesticht en opgericht een outaer ter eeren van den Almachtigen God, den H. Koning Lodewyk en alle Gods lieven heyligen ...*

Het altaar zou dus in 1207 zijn gesticht ter eere van de *Heilige Koning Lodewijk*. Koning Lodewijk IX of *Saint-Louis* leefde echter van 1214-1270 en werd in 1297 heilig verklaard door paus Bonifatius XIII. Waarschijnlijk stond er in de giftbrief *Sint-Loys* (Eligius, links) en zag Van Someren dit in het moeilijk te lezen geschrift aan voor *Sint-Louis* en vertaalde dit als de *H(eilige) Koning Lodewyk*. Zo vinden we deze naam ook terug bij J.L. van Dalen (*St. Lodewijks- of Munterskapel*), C.J.P. Lips (*Sint Louis- of Munterskapel*), D. Hendriks (*de kapel van St. Lodewijk IX de Heilige*), W. Nijman (*St. Lodewijks- of Munterskapel*) en TH.W. Jensma (*Munters- of Sint Lodewijkskapel*).

Volgens de giftbrief uit 1207 van graaf Willem I was er in de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk een altaar gesticht, gewijd dus aan Sint-Eligius, de patroon van de munters. Wie was Eligius?

Eligius is tussen 588 en 590 geboren in Chaptelat, een dorp nabij Limoges in de Franse landstreek Aquitanië. Volgens overlevering wilde hij hoefsmid worden. Hij werd echter opgeleid tot goudsmid bij Abbo van Limoges, muntmeester van Limoges en koninklijk schatkistbewaarder van Neustrië. Op aanbeveling van Abbo vroeg koning Chlotharius II aan Eligius om voor hem een gouden met edelstenen versierde troon te maken. Nadat het werk klaar was, gaf Eligius het resterende goud terug aan de koning. Deze eerlijkheid bezorgde hem de functie van muntmeester van Marseille en een plaats in de hofhouding. Na de dood van Chlotharius II (629 of 630) benoemde zijn zoon, koning Dagobert I, Eligius tot belangrijkste adviseur.

Na de dood van koning Dagobert verliet Eligius het hof en werd tot priester gewijd. Na het overlijden van Acharius, de bisschop van Noyon-Tournai, op 13 mei 640, volgde Eligius hem op met de uitdrukkelijke steun van de geestelijkheid en het volk. Eligius richtte zich op de kerstening van de Vlamingen, de inwoners van Antwerpen en Brabant en van de Friezen. Van hem zijn vele wonderen in omloop onder meer over *de afneembare paardenvoet*.

Al op jonge leeftijd leerde Eligius hoe hij metaal kon bewerken en hij bleek een voortreffelijk leerling voor wie alles mogelijk was. Eens werkte hij voor een smidsbaas die zeer overtuigd was van zijn eigen kunnen en daarom boven de deur van zijn smederij het opschrift 'Meester boven de meesters' had aangebracht. Toen op zekere dag een weerspanning paard werd binnengebracht, wist de meester daar geen raad mee. Eligius ging echter rustig naar het paard, nam het been eraf, voorzag de hoof op het aambeeld van een nieuw ijzer en zette het been weer aan de romp van het paard, waarna het dier vrolijk wegdraafde.

De baas liet dit niet op zich zitten en probeerde het kunststukje bij een volgende lastige klant. Dit dier begon echter hevig te bloeden, waarop de smid ten einde raad zijn leerling te hulp riep. De jonge Eligius stelde echter als voorwaarde dat zijn baas het trotse opschrift boven de deur moest weghalen. Toen dit gebeurd was, hield het bloeden onmiddellijk op. Eligius zette het been er weer aan en het paard verliet hinnikend de smidse.

Eligius is ook bekend onder de namen:

Elooi (Vlaams), Éloi (Frans en Waals), Eloy en Loye (Nederland).

Attributen: Kelk, (gekroonde) hamer, (gekroond) aambeeld, tang, paardenvoet.

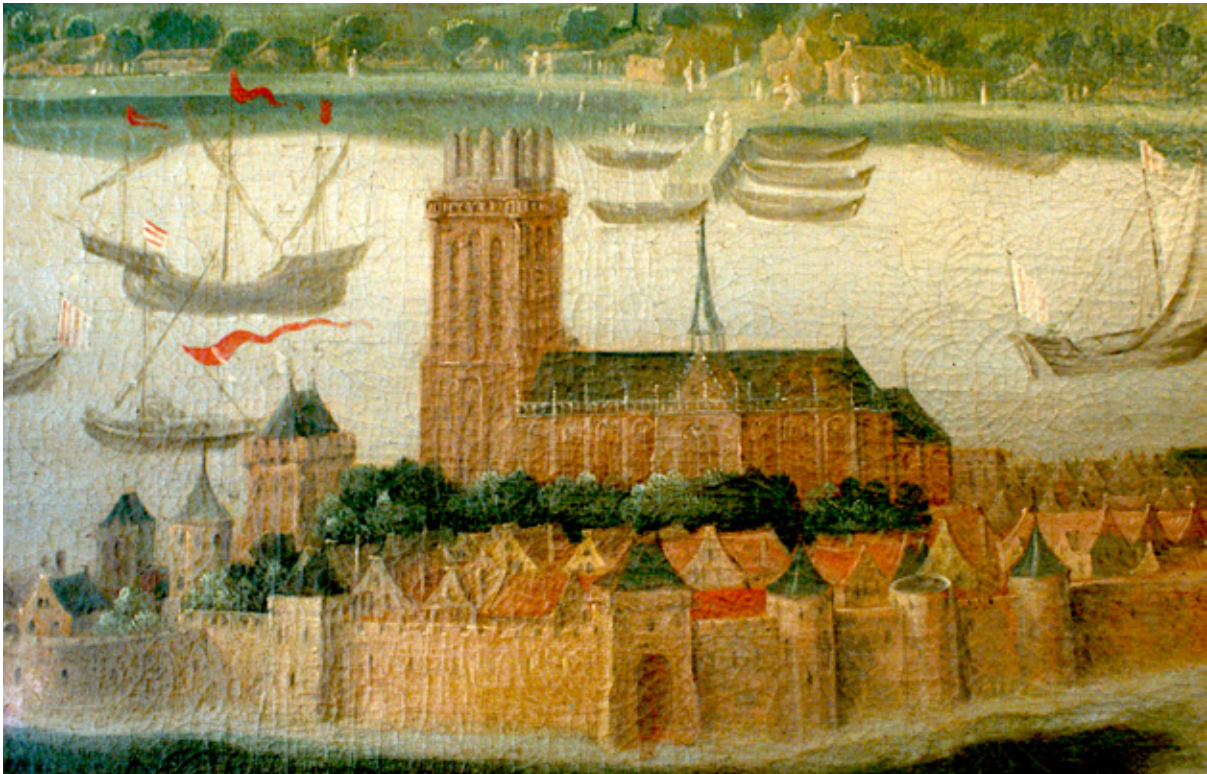
Patroonheilige van: goud- en zilversmeden, hoefsmeden, smeden, metaalbewerkers, muntmeesters.

De Sint-Eligius- of Munterskapel.

Het is niet duidelijk of de kerk tot de verheffing van parochiekerk tot kapittelkerk in 1367 een kapel had voor de munters óf alleen een altaar. Vanaf dat jaar had de Dordtse kerk een college (kapittel) van kanunniken, die de taak hadden de getijden te verzorgen. De verheffing tot kapittelkerk op initiatief van hertog Albrecht van Beieren (die zijn geesteszieke broer graaf Willem V verving), en het patroonaatsrecht (*recht om geestelijken aan te stellen*) op de kerk bezat, was aanleiding tot de bouw van een geheel nieuwe kerk.

Bouwkundig verschilt een kapittelkerk van een gewone kerk doordat er zitplaatsen voor het kapittel moesten worden aangebracht: het koorgestoelte. Een kapittelkerk heeft daarom een ruim priester-of hoogkoor. Rondom het hoogkoor werd een kooromgang met een krans van kapellen gebouwd. Omstreeks 1450 was de nieuwe kerk zo goed als gereed.

Wanneer de munters hun kapel in de zuiderkooromgang hebben betrokken, is onzeker, maar het moet vóór 1422 geweest zijn, daar in dat jaar een ordonnantie werd vastgesteld voor de muntgezellen van Brabant en Holland tot verbetering van hun kapel *'ter eeren Godes ende sinder liever moeder Maria ende onsen Patroen den Sente Loey (Sint-Eligius)'*.

De Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk; detail van een schilderij 'het beleg van Dordrecht 1418'.

In 1457 brak er een grote stadsbrand uit waarbij ook de Grote Kerk in vlammen opging. Met de opbouw van de kerk na de brand werden alle kapellen hersteld en opnieuw ingericht.

30 maart 1490 stond de rekenkamer in Den Haag aan de munters van Dordrecht toe voor zes pond gr. Vlaams in de onlangs door hen verkregen *nieuwe kapel in de Grote Kerk* een raam met het wapen van de landsheer te plaatsen.

17 juli 1493 werd de kapel officieel overgedragen aan de munters: *'Kerkmeesters der Grootte kerk verklaren met goedvinden van de goede luyden der stad Dordrecht aan de provoosten en de gemeene munters en werklieden der munt van Hollant en Brabant de Sinte-Loyskapel in die kerk met de er bij behorende begraafplaats overgedragen te hebben'*.

Muntmeester Blasius Bucquet stichtte 15 oktober 1506 een memorie (*een (zielen)mis ter herdenking van een overledene*) op het altaar in de *kapel van Sinte-Loye, geheeten der munterskapel*. De gestorven leden van de Munt werden in en bij de kapel begraven en op het altaar, gewijd aan de patroon van de munters, Sint-Eligius, werden missen gelezen door een priester. Rekeningen vermelden steeds een post voor kaarsen in de kapel.

De Sint-Eligius of Munterskapel vanaf 1572

In 1572 koos Dordrecht de zijde van het Calvinisme en moest alles wat aan de rooms-katholieke religie herinnerde, worden verwijderd: *'betalt van slepen wt die Capelle'*. Vanaf die tijd deed de Munterskapel uitsluitend dienst als begraafplaats van de munters.

In 1603 werd in de Jeruzalemkapel in de buitenmuur een ingang gemaakt en het hek, dat de kapel af-sloot, verplaatst naar de Munterskapel:

'Alzoe de Heeren de Regeerders deeser stede mette kerkmeesters gelieft heeft die van den munte te ver-eeren mette puye van de Jerusalemssche Capelle mits dat die van de munte deselve moeten versetten tot haeren costen, ende dat de arbeyders die deselve versetten zullen, nyet minder willen hebben dan XXXVI Rijngulden behalve t ysserwerk en de pilaerkens die daer thoe van node sullen zyn'.

Dit hek van de Jeruzalemkapel met een afbeelding van het *Heylich Graf* werd omgekeerd voor de Munterskapel geplaatst. Daar deze werkzaamheden veel van de kas van de munters hadden geveergd, werd in 1606 de vergoeding voor het begraven in de kapel opnieuw vastgesteld.

In 1674/75 volgt in het rekenboek de verantwoording van de *'onkosten gedaan in het maaken van twee overwelfde graven en verdere reparatiën van de munterscapel'* (ondermeer het marmere van de kapel).

Wat eertijds de voorzijde van het hek van de Jeruzalemkapel was, is nu de achterzijde van het hek voor de Munterskapel.

Het hekwerk was in 1553 door de schrijnwerker Jennings van Tyenen vervaardigd. Uit het tekstbord (linksonder) doet de maker zich volgens C.J.P. Lips in zijn *'Wandelingen door Oud-Dordrecht (1974)'*, echter zonder bronvermelding, kennen als een *doopsgezinde*, want deze tekst stond volgens Lips in verband met de weigering van de eedaflegging door de Mennonieten of doopsgezinden. Zouden de rooms-katholieke *Jeruzalems Heren* als opdrachtgever voor het nieuwe hekwerk het hiermee eens zijn geweest?

Op de achterzijde staan aan de onderzijde in de recht-hoeken meerdere teksten:

WIE TWE ROCKEN HEEFT DIE GHEVE DÊGHENEN DIE GHEENEN EN HEEFT - LV 3 (LVCAS)

WEE V GHI DIE NV LACHT WANT GHI SVLT WEENÊ EËN HUYLEN - LV 6 (LVCAS)

ALLE DIE GODSALICHLICK LEVEN WILLEN IN CHRISTO IESV DIE MOETEN VERVOLGINGE LIDÊ - 2 TIMO 4

Boven de deur staat geschreven:

VA · ALLE · DEN · WERCKEN · HAERDER · ONGODDIKER · WANDELINGHE · DAER · Sÿ ·
VELE · ONGODLYCK · GEWBEST · Sÿ · EN · VAN · ALLE · DIE · HERTHEDE · DIE · DIE ·
ONGODLYCKE · SONDAERS · GHESPOKEN · HEBBEN · LIGHEN · HEM · IVDAS · / ·

Linksboven:

SIET · DE · HERE · IS · MET · VEEL · DVÿSENT · HEÿLIGHE · GHECOME ·
OM · ORDEEL · TE · HOVDE · TEGHEN · ALLE · MAN · EN · TE · STRAF ·
FEN · ALLE · DIE · ONDER · HAAR · ONGODLYCK · Sÿ · IVDAS · / ·

Rechtsboven:

DESE · SYN · MVRMVREERDERS · KLAGERS · DIE · NA · HAER · LVST ·
WANDELÊ · EN · HARE · MONT · SPREECT · OP · GEBLASE · WOORDE · EN ·
EN · SY · HOVDE · HËR · NA · DAT · AENSIË · OM · DES · PROFÿTS · WILLE · IVDAS · / ·

Ruim 10 jaar na plaatsing van de koorbanken in het hoogkoor (1538-1542) werd het nieuwe hekwerk van de Jeruzalemkapel geplaatst (1553) in renaissance stijl.

Links: een herme, een halve menselijke gestalte met een hoofdgestel (hier een kussen). De naam is ontleend aan beelden van de Griekse god Hermes.

Rol- en beslagwerk naar voorbeeld van Cornelis Floris 1548.

Aan de voorzijde van het hekwerk werd boven de deur, omgeven door muntersgereedschap, een gevierendeeld wapen geplaatst met het wapen van de Munt van Holland (een rode leeuw) en het stads-wapen van Dordrecht. Op een blauw schildje is het Dordtse muntteken, een roosje, afgebeeld. Onder het wapen staat de tekst:

Hebt gy 't op Munt gemunt, uitmunterder dan goudt,
Deel d'armen van uw munt. En WaChT Weer hondert-Voudt
S(amuel) V(an) H(oogstraten)

De rode Romeinse cijfers vormen opgeteld het jaartal 1675, het jaar waarin de façade werd gemarmerd en vernieuwd.

Samuel van Hoogstraten (1627-1678)

Samuel van Hoogstraten, leerling van Rembrandt, is een van de voornaamste 17de-eeuwse schilders. Daarnaast was hij een begaafd schrijver en dichter. In de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk is niet alleen bovenstaande spreuk van zijn hand, maar ook gedichten op het hek voor de Meerdervoortkapel.

Boven de deur van de Meerdervoortkapel staat geschreven:

Op de panelen links en rechts van de kapeldeur staat het volgende gedicht:

Ô MENSCH! STAA STIL DIE THANS IN WEEDE LEEFT
OF DIE BEDROEFT, IN KOMMER, KWYNT EN BEEFT;
DE DOOD GENAEKT, ZY STAAT U HAAST 'T ONTMOETEN
OF GY DAN 'T LYF OF HAAT, OF STREELD OF VIERT,
HET DIEND TEN SPYZ' VAN 'T GRELTIG ONGEDIERT';
UW GRAF LEGT REEDE EN MOOG' LYKVOOR U VOETEN.

MAAR WYL DIT VLEESCH DAT U ALTANS BEDEKT,
EENS MET DE ZIEL ZAL WORDEN OPGEWEKT
TER ZALIGHEYD, OF TOT DE HELSCHE PYNEN,
ZOO ZIE WEL TOE, DAT GY DE VLEKKEN HOED
EN ZUÏVER WASCHT IN 'S LAMS ONSCHULDIG BLOED;
ZOO ZULT GY MET EEN BRÛLOFSKLEED VERSCHYNNEN.
S.V.H.

Naast schilder, schrijver en dichter was Van Hoogstraten sinds 1659 ook provoost van de Munt. Eerder, op 22 mei 1656 had hij zijn meesterproef gedaan voor de Dordtse Munt:

'Op den 22. mej 1656 heeft op dese plaetse ofte stadt syn werck gewrocht Samuel van Hoochstraten, ende is desselfs proeve opgenomen ende gepresen, ende heeft dienvolgens den behoorlijcken eedt gedaen aen handen van Cornelis van Esch ende Laurens van Duinen provoosten.'

Provoost was een onbetaalde functie, die echter verschillende (belasting)voordelen bood. Een provoost maakte ook deel uit van de muntersrechtbank voor de veroordeling van lichtere vergrijpen. Ook namen de provoosten de eed af van 'knapen' die de meesterproef aflegden.

In 1657 schilderde Van Hoogstraten een groepsportret van officieren en leden van de Munt. De namen van de 13 geportretteerden staan, helaas voor een deel slecht leesbaar, op een strook papier dat ligt op een in perkament gebonden boek.

28 juni 1674 vermeldt een rekening: 'Betaalt aen den provoost Samuel van Hoogstraten voor 't maaken van een nieuwe schilderje waarin twaalf contrefeitsels, 180 gulden. In 1677 ontving hij 60 gulden voor het bijschilderen van vier portretten die intussen lid waren geworden van de Munt. In 1679, een jaar na de dood van Van Hoogstraten, kreeg de 19-jarige schilder Anthony Vreem opdracht nog eens vijf nieuwe leden toe te voegen. Rechts: Van Hoogstraten heeft ook zichzelf afgebeeld op het schilderij.

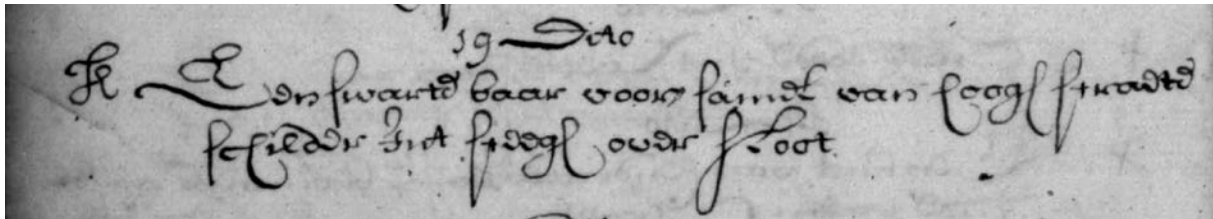
Aan de bovenzijde van het Muntershekwerk stonden voorheen de wapens van leden van de Munt: Adriaen Braets (*gezworene*), Samuel van Hoogstraten (*provoost*), mr. Adriaen van Blyenburg (*waardijn*), Simon Rottermont (*provoost*), Laurens van Duinen (*provoost*) en Johan de Jong (*gezworene*). In 1795 zijn de wapens verwijderd. Het in marmer geschilderde hekwerk kreeg in 1896 een houtpatroon.

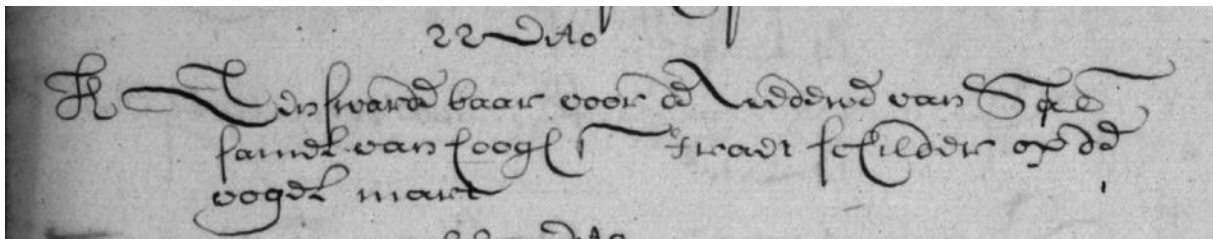
Overlijden van Samuel van Hoogstraten en zijn vrouw Sara Balen

19 oktober 1678 stierf Samuel van Hoogstraten op 51-jarige leeftijd. 33 dagen later, 22 november 1678, overleed ook zijn vrouw Sara Balen. Beiden werden begraven in de Munterskapel.

In het begraafboek van de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk staat het volgende:

19 dito Een swarte baar voor Samuel van Hoogstraeten schilder int Steegh over Sloot.

22 dito Een swarte baar voor de weduwe van Sal. Samuel van Hoogstraet schilder op de Vogelmarkt.

Het is niet duidelijk waarom Samuel werd begraven vanuit zijn woning aan het Steegoversloot en Sara vanuit de Vogelmarkt (Groenmarkt).

De broer van Samuel, François van Hoogstraten, schreef zowel voor Samuel als voor Sara een graf dicht:

Ter gedachtenis van mijnen broeder Samuel van Hoogstraeten, Overleden den 19 van wijnmaand, des Jaers 1678.

*Mijn vader was in konst en deugd
De leider van mijn eerste jeugd.
Toen hem de dood ter neder stiet,
Genoot ik aen den Amstevliet
De lessen, om natuur geheel
Te volgen met een vlug penceel.
Een ruime wijl was naderhand
Mijn zetel aen de Merwekant,
Tot dat ik, tochtig om naer lof
En roem te staen, in 's keizers hof
Met veler hovelingen gunst
My heb gequeten in de kunst.
Ik zag Italie, en de Stad,
Daer Romulus zijn zetel had;
'k heb aen den Teems, daer Karel woont
En heerscht, mijn' geest en vlijt getoont.*

*Maer na dit zwerven bracht mij God,
De wijze leider van ons lot,
Te Dordrecht weêr, daer't zonnelicht
Eerst daelen quam op mijn gezicht.
Nu scheen ik scheutvry voor gevaer,
Doch weinig min dan vijftig jaer
Geworden, heeft my God bedocht,
En enkel uit genâ bezocht
Met eene qual, die fel en bang
My pijnigde drie jaeren lang,
En, schoon de moed my niet begaf,
My eindlijk zinken dede in 't graf.
Kunstlievende, nu zeg, met my:
Wat is vernuft, wat 's poëzy
En geestig schilderen, helaes!
Dewijl men word der wormen aes.*

Op den dood van Sara Balen, wijlen huisvrouw van Samuel van Hoogstraeten, voorgevallen den 21 van Slacht maend, 1678.

*Hier sluimert Sara Balen, van
De dood verrast, by haeren man.
Hy ging haer langs het bleeke spoor
Juist drie en dertig dagen voor;*

*Toen ley zy mede 't leven af,
Hem nadrende in het Munters Graf.
Men wensch' de zielen na de dood
De rust in Vader Abrams schoot.*

Arnold Houbraken, leerling van Samuel van Hoogstraten, vermeldt in zijn werk *'De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen'* met betrekking tot het lijklicht het volgende: *'Zyn Broeder François van Hoogstraten verëerde hem met een Lykdigt, waar in hy hem sprekende in-voerde, met voornemen om het op een Tafereel te doen schryven, en te hangen in de Munters Kapel, daar hy begraven leit; maar de nyd belette zulks'.*

Helaas vermeldt Houbraken niet, wat die 'nyd' inhield.

Tijdens de Franse overheersing (*de Bataafse Republiek*) gaf de stadsregering 27 februari 1795 opdracht de wapenborden welke in de kerken gevonden werden, binnen de tijd van zes weken uit de Grote Kerk te verwijderen. Verder werden de wapens van grafzerken en gevelstenen afgehakt, *'als zijnde herinneringen aan de aristocratie'*. Ook de zes familiewapens van de munters werden van de Munterskapel verwijderd.

Eind december 1806 viel het doek voor de Dordtse Munt toen besloten werd over te gaan op één landelijke Munt en viel de keus op Utrecht. Het muntpersoneel werd ontslagen en de Munterskapel verloor haar functie als begraafplaats voor de munters. Tussen 1894 en 1896 werd de kapel gerestaureerd en in een houtpatroon geschilderd. Op de vloer werden gladde plavuizen gelegd, waardoor niets meer herinnert aan de Munterskapel als begraafplaats.

Restauratie van het Heilig Graf op de deur van de Munterskapel.

De Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk is gerestaureerd tussen 1983 en 1987. Na de restauratieperiode werd op vrijdag 21 augustus 1987 de kerk feestelijk heropend door staatssecretaris Dees in aanwezigheid van prinses Margriet, die vanwege ziekte van koningin Beatrix haar plaats innam.

De Stichting Behoud Grote Kerk had in het laatste half jaar heel wat werk verzet met betrekking tot bundeling van krachten en training van zo'n 180 vrijwilligers die na de opening in hoge mate het gezicht van de kerk zouden gaan bepalen. Een taak die werd uitgevoerd door een coördinatiecommissie die de diverse werkgroepen ging begeleiden.

Zo zijn er nu (2024) nog steeds werkgroepen zoals de *Werkgroep Behoud Grote Kerk*, die de bezoekers ontvangt, souvenirs aanbiedt, zorgt voor rondleidingen en koffie- en theeschenkerij. Daarnaast is er een werkgroep *Muziek*, werkgroep *tentoonstellingen* en een *onderhoudscommissie* (conservatores).

Tekening in sepia door J. Rutten, 1868.

Beschadigd paneel, foto auteur, ca. 1898.

In de loop der eeuwen was het *conterfeytsel vant Heylich Graf te Hierusalem* op de deur van de Munterskapel, gemaakt van inlegwerk (*intarsia*) van stukjes hout, behoorlijk verwaarloosd. Twee vrijwilligers van de *onderhoudscommissie*, antiekrestaurateur Anton Hurkmans, met hulp van Jan van Beveren, namen het op zich, het verwaarloosde paneel van het 'Heylich Graf' te restaureren.

In 1991 was het zover dat een begin kon worden gemaakt met de restauratie van het paneel. Door verwaarlozing was een groot aantal stukjes hout van het paneel verdwenen en zaten andere deeltjes los. De losse stukjes zijn vastgelijmd met vlees- en beenderlijm, want ze wilden er niet met chemische middelen aanzitten. De ontbrekende stukjes hebben ze opnieuw uitgezaagd en ingevuld op het paneel. Het op maat zagen van de stukjes was een zeer zorgvuldig werk, want niet alle uitsnijdingen waren even diep en er moest toch een vlak paneel ontstaan.

Bovendien moesten de restaurateurs nagaan welke kleuren de ontbrekende stukjes gehad moeten hebben. Uit de tinten van de overgebleven stukjes kon worden opgemaakt dat het licht op de afbeelding van links kwam. Daardoor wisten ze welke stukjes licht moesten zijn en welke donker.

Hurkmans vond het heel bijzonder om aan hetzelfde werk bezig te zijn als de oorspronkelijke schrijnwerker uit 1553. Hij wilde dan ook zoveel mogelijk in de geest van het paneel blijven als de maker het bedoeld heeft. Over het voorbeeld van het Heylich Graf dat de maker in 1553 heeft gebruikt, is helaas niets bekend.

Onderstaand een fotoserie van de restauratie van het paneel.

Het resultaat bekijken: Herman van Duinen, Rudi Tonino, Jan van Beveren en Anton Hurkmans.

Het paneel vóór en na de restauratie.

Een gedenksteen voor Samuel van Hoogstraten

In de Augustijnenkerk van Dordrecht ligt de bekende schilder Aelbert Cuyp begraven. Door de Stichting Behoud Augustijnenkerk Dordrecht is in de buurt van zijn graf een plaquette geplaatst als aandenken aan deze schilder.

Hoewel de niet minder beroemde schilder en schrijver Samuel van Hoogstraten in de Munterskapel van de Grote Kerk werd begraven, herinnerde daar niets aan.

Op initiatief en naar een ontwerp van Herman A. van Duinen werd de *Stichting Familie Van Hoogstraten* bereid gevonden een gedenksteen voor Samuel van Hoogstraten te bekostigen. De gedenksteen kreeg een plaatst in de Munterskapel.

In deze kerk ligt begraven de schilder

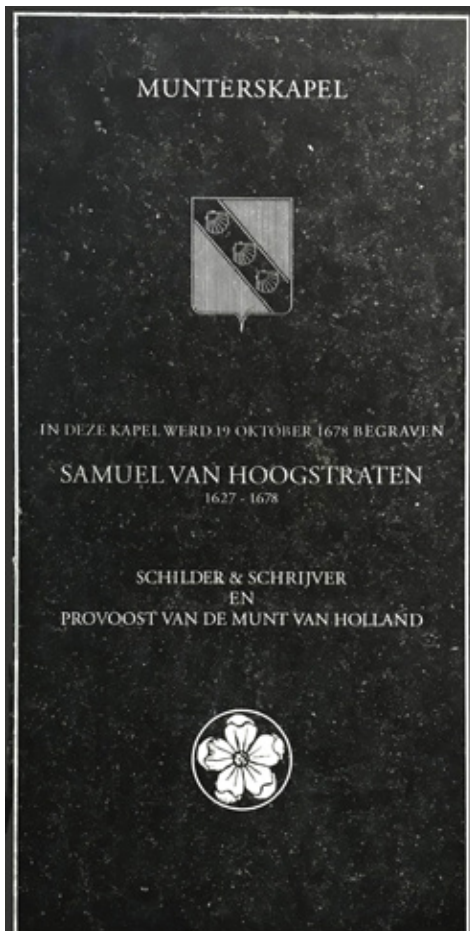
Aelbert Cuyp 1620-1691

Aelbert Cuyp erfde van zijn vader en leermeester, de landschapsschilder Jacob Gerritsz. Cuyp, de liefde voor dieren, die veel van zijn landschappen bevolken. Kort na 1650 ontwikkelde Cuyp zijn eigen stijl met Hollandse landschappen, riviergezichten en zee- en ruiterstukken. Zijn landschappen werden geroemd om hun warm 'Italiaans' licht, hoewel hij nooit in Italië is geweest. Ook als portretschilder maakte hij naam.

In de achttiende en negentiende eeuw werden zijn ruiterstukken zeer populair bij de Engelse aristocratie. Veel van zijn werk bevindt zich in Britse collecties en het Dordrechts Museum.

STICHTING BEHOUD AUGUSTIJNENKERK DORDRECHT

25 september 2022 vond de onthulling plaats door Thijs van Hoogstraten en Herman A. van Duinen in het bijzijn van de familie Van Hoogstraten en genodigden.

Samuel van Hoogstraten

Samuel van Hoogstraten (1627-1678) was kunstschilder, etser, dichter en kunsttheoreticus en een van de bekendste leerlingen van Rembrandt. Tevens was hij provooft van de Munt van Holland.

Samuel van Hoogstraten (1627-1678) was a painter, etcher, poet and art theorist and one of Rembrandt's best-known pupils. He was also provost of the Mint of Holland.

Hoewel een internationaal bekend portretschilder, ging zijn belangstelling ook uit naar 'trompe-foeil' en perspectief.

Although an internationally known portrait painter, his interests also included trompe-foeil and perspective.

Trompe foeil is een wijze van schilderen van voorwerpen met veel perspectief en diepte waardoor de beschouwer de illusie heeft het afgebeelde voorwerp te kunnen pakken.

Trompe-foeil is a method of painting objects with a great deal of perspective and depth that gives the viewer the illusion of being able to grasp the depicted object.

Hij schreef de belangrijke verhandeling over de schilderkunst: *Inleyding tot de Hooge Schoole der Schilderkunst, anders de Zichtbare Werelt* (1678).

He wrote the important treatise on painting: *Inleyding tot de Hooge Schoole der Schilderkunst, anders de Zichtbare Werelt* (1678).

Zijn werk als schilder wist hij op vruchtbare wijze te combineren met de pen. Zijn leven lang presenteerde Samuel van Hoogstraten zich als schilder-schrijver.

He managed to fruitfully combine his work as a painter with writing. Throughout his life Samuel van Hoogstraten presented himself as a painter-writer.

Herdenkingssteen geschonken door de Stichting Familie van Hoogstraten - 2022

Commemorative stone donated by the Family van Hoogstraten Foundation - 2022

Literatuur

NNBW 7, p. 836-838.

M. Balen, Beschryvinge van Dordrecht, Dordrecht 1677.

S. van Hoogstraten, Inleyding tot de hooge schoole der schilderkunst, anders de zichtbaere werelt, Rotterdam 1678.

Fr. van Hoogstraten, De Schoole der Werelt, incl. Mengeldichten, Amsterdam 1725.

A. van Houbraken, De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen, deel 2, p. 155-167, 's-Gravenhage 1753.

J.L. van Dalen, De Groote Kerk te Dordrecht, Dordrecht 1927.

W. Dolk, Het serment van de Munt van Holland te Dordrecht II, in: Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie 1951, p. 47-106.

De Zichtbaere werelt, schilderkunst in de Gouden Eeuw in Hollands oudste stad, tentoonstellingscatalogus, Dordrechts Museum, Zwolle 1992.

M. Roscam Abbing, De schilder & schrijver Samuel van Hoogstraten 1627-1678, Leiden 1993.

Th. Weststeijn, The Visible World, Amsterdam 2008.

H.A. van Duinen en C. Esseboom, De Munt van Holland, Dordrecht 2012.

H. de Mare, Huiselijke taferelen. De veranderende rol van het beeld in de Gouden Eeuw, Nijmegen 2012.

Th. Weststeijn (ed.), The universal art of Samuel van Hoogstraten (1627-1678), Chicago University Press, 2013.

M. Bloemendal red., Geslagen te Dordrecht, Jaarboek 2014 Oud-Dordrecht.

Tentoonstellingen 2024-2025 - Rembrandt en Samuel van Hoogstraten:

<https://www.codart.nl/guide/agenda/rembrandt-hoogstraten-virtual-reality-and-the-force-of-color/>